

פרשת "אחרי מות-קדושים" פשר הקורבנות- מעשה הקטורת- הקרבה וקירבה של קודש וחול.

ד"ר זאב פידרמן מנכ"ל המרכז הישראלי לאפוטרופסות .

נמשיך בדרכנו בפרשות ספר ויקרא, להתבונן במעשה עבודת הקורבנות במשכן וננסה גם הפעם להעמיק בפשר ובמשמעות החברתיים וזיקתם לחיינו אנו. פרשתנו מתארת לנו את הנוהל של עבודת הכהן הגדול בהקטרת הקטורת בבית המקדש:

" וַיְדַבֵּר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה, אַחֲרֵי מוֹת, שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן--בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי-יְהוָה, וַיָּמָתוּ. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, דַּבֵּר אֶל-אֶהֱרֹן אַחִיד, וְאֶל-יָבֵא בְּכָל-עֵת אֶל-הַקֹּדֶשׁ, מִבַּיִת לַפָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרוֹן, וְלֹא יָמוּת, כִּי בַעֲנֹן, אֲרָאָה עַל הַכַּפֹּרֶת ..... וְלֶקַח מִלֶּא-הַמִּחְתָּה גַחְלִי-אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, מִלִּפְנֵי יְהוָה, וּמִלֶּא חֲפָנָיו, קִטְרֶת סַמִּים דָּקָה; וְהֵבִיא מִבַּיִת לַפָּרֹכֶת. וְנָתַן אֶת-הַקִּטְרֶת עַל-הָאֵשׁ, לִפְנֵי יְהוָה; וְכִסָּה עֲנַן הַקִּטְרֶת, אֶת הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת. (ויקרא, טז, א'-יג').

האם יש כאן תיאור ארגוני טכני, של אופן הקטרת הקטורת על ידי הכהן הגדול? או שמא יש כאן גם מסר ומשמעות רחבים יותר למחוזות חיינו ?

אנו לומדים על מחלוקת ידועה בין הפרושים לבין הצדוקים, כיצד על הכהן לנהוג בהקטרת הקטורת ביום הכיפורים. מחלוקת שנסנית בברייתא ונרמזת במשנה יומא א', ה': הצדוקים היו אומרים: הקטורת שהכהן הגדול מקטירה בקודש הקודשים צריך לתקנה מבחוץ, בהיכל. לפי שהם דרשו את המקרא (ויקרא טז, ב') כי בענן אראה על הכפורת. בענן- כלומר בעשן הקטורת, יבוא הכהן הגדול לקודש הקודשים ואז אראה על הכפורת. הפרושים היו אומרים, הכהן הגדול נכנס לקודש הקדשים בכף מלאה קטורת ובמלוא המחתה גחלי אש, ושם הוא נותן את הקטורת על המחתה, כמו שנאמר: "ונתן את הקטרת על האש לפני ה'", לאחר שנאמר בפסוק שלפנינו: "והביא מבית לכפרת".

יש כאן הבדל גדול בהנחיית הצדוקים בניגוד להנחיית הפרושים, כיצד על הכהן הגדול לנהוג בהקטרת הקטורת. לשיטת הצדוקים, הכהן מכין את הקטורת המעלה עשן מחוץ למרחב קודש הקודשים ורק אחר כך נכנס עם הקטורת והעשן לקודש הקודשים ואילו לשיטת הפרושים, הכהן הגדול עוסק בהכנת הקטורת המעלה עשן בתוך מרחב קודש הקודשים פנימה.

שפתי חכמים (פירוש לפרוש רש"י שחובר על ידי רבי שבתי בס (1641-1718) נדפס לראשונה באמסטרדם ב-1680). בפרשנותו לרש"י למעשה הקטורת בפרשתנו, נדרש למחלוקת בין הצדוקים לבין הפרושים: "רש"י- לא יבוא כי אם בענן הקטורת ביום הכיפורים". "ולא שכיון רש"י בפירוש זה שיבוא עם ענן הקטורת מבחוץ שזה הוא דעת צדוקים, אלא לאפוקי ממה שפירש תחילה שהוא הענן שהשכינה שורה בו... כלומר שלא נתן בה כל הסימנים במשקלם, אף על פי שלא עשה כצדוקים, אלא לאחר שנכנס נתן הקטורת על האש אשר במחתה".

לכאורה, עניין לנו במחלוקת פרוצדורלית טכנית יבשה, של פרוטוקול עבודת הכהן הגדול בהקטרת הקטורת.

האם די לנו שנסתפק רק בכך ונמשיך הלאה ? נראה שלא. עלינו לנוע במתווה הפשר, המשמעות והתובנות של עבודת הכהן במשכן, שהם כצידה לדרך במעגלי החיים השונים.

כידוע, הפרושים היו מחכמי המשנה, התנאים. הם האמינו בתורה שבעל פה שנכרכה עם התורה שבכתב מסיני. הם זוהו עם השכבות העממיות בעם, ויריביהם העיקריים היו הצדוקים האריסטוקרטיים. ואילו הצדוקים, החזיקו בפרשנות שונה למקרא, דחו את התורה שבעל פה בפרשנותה הפרושית. הם היו מזוהים עם האריסטוקרטיה ומעמד הכהונה בימי בית שני. הם היו יריביהם העיקריים של הפרושים.

דיון במחלוקת ידרוש מעמנו התבוננות מעמיקה יותר, בהבנת מהות ושורש המחלוקת בין הצדוקים לבין הפרושים. דומה שעניין לנו בהשקפות עולם שונות.

מהי מהות המחלוקת בין הצדוקים לבין הפרושים במעשה הכנת הקטורת והקטרתה ?

הבה נציע דרך קריאה במהות המחלוקת הנדונה, בין הצדוקים לבין הפרושים.

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

דומה שהמחלוקת נטועה, בסוגיה רחבה יותר, מאשר במשבצת מוגדרת ומצומצמת בעבודת הקטורת במשכן. המחלוקת מציגה לנו אפוא שתי השקפות עולם, באשר לתפיסת הערכים של מרחבי חיים, שלכאורה הם שונים בחיינו - של **חיי הקודש אל מול חיי החול**, של **חיי הרוח אל מול חיי החומר**, של **חיי התורה אל מול חיי העבודה**. האם ערכים אלו יכולים לשמש יחדיו במרחב חיים משולב אחד, או שהם יכולים לשמש רק בשני מרחבי חיים נפרדים. **האם נגזר על מרחבי חיים אלו לדור בנפרד ובניתוק זה מזה, או שמא יכולים הם לשמש בכפיפה אחת, ולדור תחת קורת גג אחד.**

הצדוקים גורסים שיש לפעול בהפרדה מלאה של שני מרחבי חיים שונים, ולכן, את העבודה הפיזית של החומר במעשה הקטורת יש לעשותה במרחב שמחוץ למרחב קודש הקודשים. לדעתם, קודש וחול לא יכולים לשמש יחדיו. יתכן, שיש לכך עיגון בהשקפת הצדוקים אשר אינם מקבלים את התורה שבעל פה, והרי יודעים אנו עד כמה התורה שבעל פה בנתיבי המשנה התלמוד הראשונים והאחרונים בארון הספרים היהודי, מימשה את העיקרון "**וחיית בס**". לדעתם, חדש אסור מהתורה. ואילו על פי השקפתם של **הפרושים (החכמים)**, קיים מרחב חיים אחד ולא שניים, המשלב בתוכו את הקודש וגם את החול, המשלב בתוכו את הרוח וגם את החומר, המשלב בתוכו את העבודה וגם את התורה **במרחב אחד-במקום הקדוש ביותר בקודש הקדושים, שאליו נכנס הכוהן ביום הכיפורים**. על פי השקפת עולמם, הפרושים מנחים את עבודת הכוהן הגדול בהקטרת הקטורת, שהכוהן ייקח בידיו את המחתה ועליה גחלים ויכנס לקודש הקודשים ושם **במקום הקדוש ביותר יבצע את העבודה של הכנת הקטורת**, הוא ישרוף גחלים על המחתה באש שעליה הקטורת ותהליך החולין של העבודה (כמו בהכנת מנגל) שיביא לניחוח ועשן הקטורת, **יתרחש לא פחות ולא יותר, בתוך מרחב קודש הקדושים במשכן.**

נראה לומר, שהשקפת הצדוקים היא מצומצמת, דיכוטומית וסגורגיטבית ואילו השקפת החכמים היא מכילה, רחבה, אינטגרטיבית ומשלבת.

בהקשר לכך מעניינת מחלוקת אחרת בין **בית שמאי לבית הלל** בסוגיית קריאת שמע וזמנה, **במשנה במסכת ברכות פרק א'**: "**בית שמאי אומרים, בערב כל אדם יטו ויקראו, ובבקר יעמדו, שְׁנֵאמַר (דברים ו') וּבְשֶׁכֶבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּבֵית הַלֵּל אומרים, כל אדם קורא בְּדַרְכּוֹ, שְׁנֵאמַר (שם) וּבְלֶכְתְּךָ בְּדַרְכְּךָ. אִם כֵּן, לָמָּה נֵאמַר וּבְשֶׁכֶבְךָ וּבְקוּמְךָ, בְּשַׁעַר שְׁבִנֵי אֶדָם שׁוֹכְבִים, וּבְשַׁעַר שְׁבִנֵי אֶדָם עוֹמְדִים. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן, אֲנִי הֵיטֵיבָא בְּדַרְכְּךָ, וְהֵטֵיב לְקָרוֹת, כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי, וְסִפְנֵיתִי בְּעֶצְמִי מִפְּנֵי הַלְּסָטִים. אָמְרוּ לוֹ, כִּדִּי הֵייתָ לְחֹבֵב בְּעֶצְמְךָ, שְׁעַבְרַתְּ עַל דְּבַרֵי בֵּית הַלֵּל".** השקפתו של שמאי היא דיכוטומית ואילו הלל, מאיר לנו מרחב חיי יום יום, שקודש וחול משמשים בערבוביה. הקדושה של קריאת שמע וקבלת עול מלכות שמים, מתרחשת בכל שעות היום ובכל מעגלי החיים. גם בבגדי עבודה אתה מתחבר לקדושה ולטהרה - "קדש חייך בתורה וטהרם בעבודה".

המחלוקת בין הלל לשמאי היא גם במקום אחר על סדר בריאת העולם, **בבבלי, חגיגה יב' ע"א: "בית שמאי אומרים: שמים נבראו תחלה ואחר כך נבראת הארץ... ובית הלל אומרים: ארץ נבראת תחלה ואחר כך שמים... אמר להם בית הלל לבית שמאי: לדבריכם, אדם בונה עלייה ואחר כך בונה בית? אמר להם בית שמאי לבית הלל: לדבריכם אדם עושה שרפרף ואחר כך עושה כסא? לפי בית שמאי, הארץ, כלומר המציאות הגשמית, טפלה לשמים, והם מדמים אותה לשרפרף, שהוא אמצעי עזר לכיסא. לעומת זאת, לפי בית הלל הארץ היא עצם הבית, עיקרה של הבריאה ותכליתה, ואילו השמים נחשבים בעיניהם לקומה נוספת. "לא בשמים היא".**

בהשקפת הצדוקים קיימת הפרדה של שני מרחבי החיים שונים ונפרדים, של **מרחב החולין** "שבין אדם לחברו" ושל **מרחב הקודש** "שבין אדם למקום". השקפה זאת מובילה לכך, שאדם יכול לנהוג במרחבים נפרדים אלו כשני אנשים נפרדים. כמו, **"ד"ר ג'יקל ומיסטר הייד** (נובלה של הסופר הסקוטי רוברט לואיס סטיבנסון שפורסמה ב-1886). הוא יכול במרחב החולין "שבין אדם לחברו", לגנוב, להונות, לרמות, להעלים מס, לקחת שוחד ולרמוס זכויות של עובדים ולהעבידם בתנאי עבדות. ואילו במרחב הקודש "שבין אדם למקום" הוא יקפיד על כל תג ותג ויחמיר בכל החומרות של כשרות ענייני הפסח וכשרות במהלך השנה, קלה כבחמורה. אנשים אלו מאופיינים ברוממות התורה והקודש על לשונם. אבל בידם רומסים ערכים ומוסר חברתי. התנהגותם לא אחת, כנבל ברשות התורה.

בהשקפת הפרושים, אין הפרדה בין קודש לבין חול. קיים מרחב אחד שבו הקודש והחול משמשים בכפיפה אחת. במרחב זה האדם יקדש חיו בתורה ויטהרם בעבודה. במרחב זה הכול חייב להיות קודש קודשים, שקוף ואמיתי.

משרדי ההנהלה, הגן הטכנולוגי, בנין 1 כניסה ג' מלחה, ירושלים 96951 **טל:** 02-6490000 **פקס:** 02-6795040

אפוטרופסות - שקט נפשי וביטחון אישי

התאגיד הציבורי הגדול והוותיק בארץ לשירותי אפוטרופסות ללא מטרות רווח, שהוקם ע"י האפוטרופוס הכללי במשרד המשפטים, הפועל בשקיפות, בשותפות ובתודעת שירות.

www.apotropus.org

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

אולי זאת הסמיכות של פשוט אחרי מות וקדושים, במשמעות האמיתית של : " דָּבַר אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוֹשִׁים תְּהִיוּ. כִּי קְדוֹשׁ, אֲנִי ד' אֱלֹהֵיכֶם " (ויט', ב').

נראה שפרשתנו העוסקת בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, ביום הקדוש ביותר בשנה, במעשה הקטורת, מלמדת אותנו שיעור נוסף על כך שיום הכיפורים מכפר על עבירות "שבין אדם למקום", אך איננו מכפר על עבירות "שבין אדם לחברו", עד שיבוא לחברו, יתרצה בפניו ויבקש ממנו סליחה ומחילה. **הנה לנו ביום הקדוש ביותר בשנה, קיומו של מרחב חיים אחד משולב של קודש וחול, של בין אדם לקונו ובין אדם לחברו.**

נושאי הדגל של התפיסה המשלבת מרחב חיים של קודש וחול של תורה ועבודה, היו גדולי ישראל, ביניהם, רבי יוחנן הסנדלר, רבי יצחק נפחא, רבי יהושע הפחמאי, הלל חוטב העצים, אברבנאל הכלכלן, הרמב"ן והרמב"ם הרופאים ועוד רבים אחרים.

השנה נחוג חמישים שנה לאיחודה של ירושלים. גם בה נמצא ביטוי להשקפת הפרושים במעשה הקטורת, של שילוב הקודש והחול. המהרש"א (רבי שמואל אליעזר הלוי איידלס-1631-1555) בדבריו על הגמרא בבבא בתרא ע"ה, בסוגיית אבני ירושלים, אומר, כי ירושלים שבה הוקם בית המקדש הוקמה משילוב של שתי אבנים. אבן השוהם, היא אבנו של יוסף והיא מסמלת את הכוח הגשמי והחומרי בישראל. מהות גשמית זאת מיוחסת ליוסף המאופיין בהיותו "המשביר לכל העם", זהו גם תפקידו של משיח בן יוסף, שתפקידו לדאוג לצרכים החומריים של בניין עם ישראל. לעומת זאת, אבן הישפה, היא אבנו של בנימין, שבחלקו נבנה בית המקדש, המסמלת את המהות הרוחנית. הנה לנו דוגמא נוספת לשילוב של קודש וחול במרחב חיים אחד בירושלים.

דוגמא מאלפת נוספת להשקפת הפרושים, לשילוב קודש וחול, תורה ועבודה, חומר ורוח, במרחב חיים אחד, אנו לומדים מהדיאלוג אותו מנהל אברהם אבינו עם הקב"ה בניסיון הצלתה של סדום: " אוֹלֵי יָשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים, בְּתוֹךְ הָעֵיר; ... וַיֹּאמֶר יְהוָה, אִם-אֶמְצָא בְּסֹדֶם חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעֵיר--וְנִשְׂאתִי לְכָל-הַמָּקוֹם, בְּעִבּוֹרָם. " (בראשית, יח', כד'-כו'). נחמה ליבוביץ בעיוניה, מדגישה בהקשר זה את הדרישה ממתקני העולם אמיתיים שמוכנים גם ללכלך הידיים ולשלב את הקודש וגם את החול: "אבל רק אם אותם מעטים בודדים צדיקים הם" בתוך העיר", מעורים ומעורבים בחיי העיר, בעסקיה, במשאה ובמתנה, אם מופיעים הם ומשפיעים הם בציבוריותה. אבל אם אין אותם בודדים, אלא נחבאים וחיים חיי צדקות בחדרי חדרים, הם את נפשם אולי יצילו, אך בוודאי אין זכותם יכולה להגן על העיר, ואין העיר אשר דוחקת אותם מתוכם ומכריחה אותם להיסגר בחדרי חדרים, לבל תפריע צדקותם, לרשעה המתרוננת ברחובות קריה, אין אותה עיר יכולה לדרוש חסות בזכות צדיקה הנחבאים".

מעשה הקטרת הקטורת מלמדנו את הפשר והמשמעות של ההקרבה והקירבה של עבודת הקורבנות ובעיונו לאורך פרשות ספר ויקרא. המשמעות של השקפת הפרושים, דורשת מהקודש והן מהחול, להקריב קורבן משלהם, לשם קירבה של השניים - האחד לשני.

התובנה של מרחב חיים אחד של קודש וחול, של חומר ורוח של תורה ועבודה, במעשה הקטורת והכנתה, מחברים אותנו לדבריו של הסופר ש"י עגנון, איש ירושלים: " כשם שהאדם מורכב מחומר ומרוח, כך מעשיו מורכבים מחומר ורוח" ("אורח נוטה ללון").

המרכז הישראלי לאפוטרופסות

הקרן לטיפול בחסויים

